

Affektiv polarisering i Norden – en oversikt

Erik Knudsen

Forsker, MediaFutures: Research Centre for Responsible Media Technology and Innovation, University of Bergen
Erik.Knudsen@uib.no

Jenny Lindholm

University Lecturer, Political Science with Media and Communication, Åbo Akademi University
jenny.lindholm@abo.fi

Lene Heiselberg

Førsteamanuensis, Centre for Journalism, University of Southern Denmark
lhei@journalism.sdu.dk

Nils Holmberg

Senior lecturer, Department of Strategic Communication, Lund University
nils.holmberg@isk.lu.se

Innledning

En åpen og opplyst offentlig samtale er en forutsetning for et velfungerende demokrati. Dette idealet fordrer at borgere i stor grad tolererer meningsmotstandere fremfor å utvikle fiendtlige holdninger til dem man er uenig med. En rekke studier fra USA har imidlertid vist at borgere i økende grad er fiendtlig innstilt til velgere de er politisk uenig med (Iyengar et al., 2019). Dette fenomenet er kjent som affektiv polarisering. Noen studier har også funnet indikasjoner på at slik affektiv polarisering kan smitte over på andre arenaer utenfor politikken, og føre til forskjellsbehandling i ansettelse og store skjevheter i hvem vi velger å sosialisere oss med (Iyengar et al., 2019).

I senere tid har også studier vist at fiendtlige holdninger på tvers av partilinjer ikke er begrenset til topartisystemer, men også er utbredt i europeiske flerpartisystemer (e.g. Boxell et al., 2020; Gidron et al., 2020; Reiljan, 2020; Wagner, 2021). I dette bidraget skal vi se nærmere på utbredelsen av affektiv polarisering i den nordiske konteksten med sikte på å diskutere problemstillingen: *Hvordan skiller de nordiske landene seg fra hverandre og fra andre land når det gjelder graden av affektiv polarisering?*

Først gjør vi rede for hvordan vi forstår begrepet affektiv polarisering. Deretter diskuterer vi hvordan affektiv polarisering utarter seg i Norden. Til slutt drøfter vi problemstillingen i lys av studier som retter oppmerksomheten mot affektiv polarisering i de nordiske landene, samt diskuterer mulige årsaker til og eventuelle løsninger på affektiv polarisering.

Hva er affektiv polarisering?

Affektiv polarisering innebærer at velgere misliker velgere fra et annet parti, samtidig som de vurderer velgere de er politisk enig med på en positiv måte (Iyengar & Westwood, 2015; Iyengar et al., 2019). Dette gjelder ikke bare vurderinger av politiske *partier*, men også uenighet i vesentlige politiske *saker*, for eksempel folkeavstemningen om Brexit i Storbritannia (Hobolt et al., 2021).

Teoretiske forklaringer på affektiv polarisering antar at den grunnleggende mekanismen bygger på menneskers sosiale identitet. Dette innebærer at mennesker har en subjektiv følelse av tilhørighet til en gruppe og et ønske om å skille denne gruppen, på en positiv måte, fra andre grupper (Tajfel, 1981). Ifølge teorier om menneskers sosiale identitet deler velgerne verden inn i en inn-gruppe (sitt eget parti) og en ut-gruppe (motstående parti eller partier de er politisk uenig med). Slike inndelinger i oss vs. dem har en tendens til å utløse både positive følelser overfor inn-gruppen og negative følelser overfor ut-gruppen(e) (Tajfel, 1981). Fordi partitilhørighet er en viktig sosial identitet for partitilhengere, har studier fra USA vist at velgere som identifiserer seg med sitt parti, har en tendens til å være mindre villig til å samhandle med velgere fra det andre partiet i nære mellommenneskelige relasjoner, for eksempel med en svigerfamilie fra ut-gruppen (Iyengar et al., 2019). Dette kan igjen føre til at man forskjellsbehandler personer på grunn av deres partitilhørighet. Amerikanske studier har blant annet vist at fiendtlige innstillinger mellom velgere fører til at amerikanere diskriminerer mer på bakgrunn av parti enn rase og religion. De stoler mindre på politiske meningsmotstandere og forskjellsbehandler den andre siden i ikke-politiske beslutninger (se Iyengar et al., 2019 for en oversikt). Videre kan affektiv polarisering påvirke beslutninger, som kan få betydelige samfunnsmessige konsekvenser, for eksempel hvorvidt man er villig til å vaksinere seg for å bekjempe covid-19-pandemien (Druckman et al., 2021).

Metodiske nyanser i litteraturen om affektiv polarisering

Konklusjonene man trekker med tanke på utbredelsen av affektiv polarisering, henger ofte sammen med hvordan affektiv polarisering måles. Affektiv polarisering har blitt målt gjennom en rekke tilnærminger, blant annet såkalte tillitsspill for å undersøke forskjeller blant velgeres tillit til hverandre (Iyengar & Westwood, 2015; Westwood et al., 2018), mål som antyder den sosiale distansen mellom velgere (Iyengar et al., 2012; Knudsen, 2021) og mål for i hvilken grad velgere liker eller misliker andre partier (Reiljan, 2020; Ryan, 2023). Mål som fokuserer på affekt mot partier, er gjerne tilgjengelig i landskomparative velgerundersøkelser og egner seg dermed svært godt til å vise utvikling over tid (e.g. Ryan, 2023). Knudsen (2021) påpeker imidlertid at en nøkkelbegrensning i den komparative litteraturen om affektiv polarisering er at studier ofte *kun* måler affektiv polarisering ved å undersøke velgeres affekt mot partier. Fordi affektiv polarisering forstås som den affektive distansen mellom velgere, vil mål som fokuserer på affektiv polarisering mot partier, ikke nødvendigvis være i stand til å fange opp graden av affektiv polarisering (Druckman & Levendusky, 2019). Samtidig vil studier som benytter mer direkte mål på velgeres affekt mot hverandre, sjelden kunne si noe om endring over tid fordi slike mål, foreløpig, ofte er inkludert i tverrsnittsundersøkelser uten lange tidslinjer. Som Knudsen (2021) påpeker, er det imidlertid viktig å skille målinger av affekt mot parti fra målinger av affekt mot partienes velgere. Man kan for eksempel ha sterke fordommer mot et partis velgere uten at man nødvendigvis misliker partiet i like stor grad, eller – vice versa – ha sterkere fordommer mot et parti enn partiets velgere.

Knudsen (2021) viser empirisk at konklusjonene man trekker, avhenger av hvilke mål man benytter. I en komparativ analyse av affektiv polarisering i USA og Norge bruker, sammenligner og kombinerer Knudsen (2021) et mål på affektiv polarisering mot velgere (et mål som antyder den sosiale distansen mellom velgere) og et mål på affektiv polarisering mot partier (det såkalte liker/misliker parti-målet). Han finner at dersom man undersøker affektiv polarisering som affekt mot et parti, er graden av affektiv polarisering høyere i USA enn i Norge. Dersom man imidlertid undersøker den sosiale distansen mellom velgere, finner Knudsen (2021) at forskjellene mellom Norge og USA er statistisk uadskillelige. Derfor blir metodiske nyanser sentrale å ta med seg i vurderingen av hvorvidt de nordiske landene skiller seg fra hverandre og fra andre land når det gjelder graden av affektiv polarisering, og eventuell fremvekst av affektiv polarisering over tid.

Forskning på affektiv polarisering i Norden

USA er et delt og politisk polarisert land, sies det. Forskere strides riktignok om hvorvidt amerikanske velgere er mer delt i deres politiske meninger nå enn før (Levendusky & Malhotra, 2016), men de enes om at såkalt affektiv polarisering øker: Stadig flere amerikanere misliker velgere som stemmer på det andre partiet (Iyengar et al., 2019). Den nordiske konteksten er imidlertid mer konsensuspreget. I motsetning til USA, som har et topartisystem som gjerne forsterker polarisering blant politikere, har de nordiske landene et flerpartisystem med tradisjoner for parlamentarisk samarbeid og brede politiske forlik.

Likevel har en rekke studier av affektiv polarisering i de nordiske landene vist at også nordiske borgere er affektivt polarisert. Både Kawecki (2022) og Kekkonen og Ylä-Anttila (2021) finner at finske velgere er fiendtlig innstilt mot partier de er politisk uenig med. Kekkonen et al. (2022) finner videre at finske velgere ikke bare er affektivt polarisert overfor *partier*, men også andre *velgere*.

I Sverige finner Oscarsson et al. (2021) tendenser til at velgere er mer affektivt polarisert mot partier de er politisk uenig med når det er valgår enn når det ikke er valgår. I Sverige er velgere også særlig fiendtlig innstilt til partiet Socialdemokraterna. Reiljan og Ryan (2021) finner at affektiv polarisering mot de ulike partiene i Sverige blant annet varierer på bakgrunn av velgernes sosioøkonomiske posisjoner og holdninger til innvandring. Renström et al. (2020) indikerer også at svenskere affektive polarisering mot velgere og partier henger sammen med deres oppfatning av at de, som gruppe, er truet.

I Danmark finner Flach Hansen og Kudsk Brink (2019), gjennom et surveyeksperiment, at danske velgere er mindre tilbøyelig til å gi et stipend til en person de er politisk uenig med. Hjorth et al. (2019) bruker en lignende metode og finner at omtrent hver fjerde danske ikke ville ønsket en velger de var politisk uenig med, som nabo.

I Norge finner Knudsen (2021) at velgere har vesentlig høyere sjanse for å være misfornøyd med sitt svigerbarn dersom vedkommende stemmer på et parti de selv misliker, fremfor et parti de selv liker.

Flere studier finner altså tydelige tegn på affektiv polarisering i Norden. Samtidig sier studier som kun tar for seg ett nordisk land, lite om forskjellene og likhetene *mellom* de nordiske landene. Gidron et al. (2020) finner, gjennom en landskomparativ studie og et mål på affektiv polarisering som fokuserer på velgernes affekt mot landets to største partier, at Norge, Sverige og Finland skiller seg ut med lavere affektiv polarisering enn andre land. De argumenterer for at konsensusdemokrati, flerpartisystem og proporsjonal representasjon kan virke dempende på affektiv polarisering. I en fersk komparativ og longitudinell studie av affektiv polarisering mot partier i Norden finner Ryan (2023) at særlig Sverige og Dan-

mark skiller seg ut med høyere nivå av affektiv polarisering enn de andre nordiske landene. På den andre siden finner Ryan (2023) at Norge skiller seg ut med mer moderate nivåer av affektiv polarisering. Dette bærer bud om at affektiv polarisering utvikler seg ulikt over tid i de nordiske landene, og dermed kanskje at andre faktorer enn eksempelvis en sterk velferdsstat og konsensusdemokrati kan ha en større betydning for oppblomstringen av affektiv polarisering i et land. En mulig forklaring, som også Ryan (2023) foreslår, er variasjoner i hvilke partier som sitter i posisjon og opposisjon. I Norge har for eksempel Fremskrittspartiet, som er blant de mest mislikte partiene i Norge (Knudsen, 2021), sittet i regjering i perioden 2013–2020, noe som kan ha hatt en normaliserende effekt slik at flere velgere har blitt mindre fiendtlig innstilt til dem.

Konklusjon

Komparative studier av den affektive distansen mellom velgere har tiltatt i popularitet de senere årene (e.g. Boxell et al., 2020; Gidron et al., 2019; 2020; 2022; Reiljan, 2020; Wagner, 2021) – også når det gjelder studier av Norden (e.g. Knudsen, 2021; Ryan, 2023). I dette bidraget har vi sett nærmere på graden av affektiv polarisering i de nordiske landene. De ulike studiene på området viser en tydelig tendens til at velgere i alle de nordiske landene er affektivt polarisert, men gir et noe uklart bilde av hvorvidt noen nordiske land er mer polarisert enn andre nordiske land, og om Norden er mer eller mindre polarisert enn andre systemer.

Ryans (2023) studier av affektiv polarisering i Norden over tid tyder riktignok på en økende tendens til affektiv polarisering i de nordiske landene siden 2010, men at det er viktige forskjeller i utviklingen over tid mellom de nordiske landene. Samtidig vil vi understreke at konklusjonene man kan trekke, ofte vil være avhengig av hvilke mål på affektiv polarisering man benytter seg av, og at Ryans (2023) studie først og fremst kan si noe om velgeres affekt mot *partier*. Fremtidige komparative studier av affektiv polarisering i Norden bør derfor søke å kombinere ulike mål på affektiv polarisering for å ta høyde for, og fremskaffe mer kunnskap om, hvordan ulike mål påvirker konklusjonene man trekker om variasjoner mellom de nordiske landene. Dette fordrer at nordiske forskningsmiljøer investerer i gode, longitudinelle og komparative surveydata – gjerne paneldata som følger de samme individene over tid – som inkluderer en rekke ulike mål på affektiv polarisering.

Fremtidige nordiske studier bør også undersøke mulige årsaker til affektiv polarisering i Norden. Som Ryan (2023) poengterer, kan en sammenligning av affektiv polarisering i de nordiske landene gi verdifull innsikt om hvordan affektiv polarisering utvikler seg i kontekster med et mindre fragmentert medielandskap og mer konsensuspreget politisk landskap enn i USA. Fordi de nordiske landene har mange likheter på en rekke områder, vil eventuelle forskjeller i affektiv polarisering innad i Norden kunne belyse mulige årsaker til affektiv polarisering.

Samtidig ønsker vi å trekke frem at Kreiss og McGregor (2023) nylig har kritisert forskningen på affektiv polarisering og tar til orde for at fremtidige studier bør være kritisk til hvorvidt affektiv polarisering er et problem. Deres argument er at ulikhet (i alle fall i amerikansk kontekst) er en viktigere trussel mot demokratiet. Vi deler ikke nødvendigvis deres kritikk av forskningen på affektiv polarisering, men støtter deres kritikk av forståelsen av affektiv polarisering som en trussel mot demokratiet. Vi anbefaler derfor fremtidige studier å kritisk diskutere i hvilken grad all form for affektiv polarisering er, normativt sett, en trussel mot demokratiet, og hvor grensene går for når affektiv polarisering er problematisk. I et demokrati kan eksempelvis en viss temperatur mellom velgere være ønskelig for å skape

engasjement for politiske saker og invitere til politisk deltakelse blant befolkningen, men vi vet foreløpig lite om hvor grensene går for når affektiv polarisering har positive eller negative demokratiske konsekvenser.

Avslutningsvis vil vi påpeke at det er en rekke, særlig amerikanske, studier som nå ser nærmere på hvordan affektiv polarisering kan begrenses (e.g. Huddy & Yair, 2021). Fremtidige studier bør belyse hvorvidt ulike tiltak kan begrense affektiv polarisering i nordiske land, og hvorvidt for eksempel en sterk velferdsstat og en sterk offentlig finansiert allmennkringkaster kan motvirke affektiv polarisering. I Danmark praktiserer man for eksempel tiltak som «dialog-kaffe»¹, noe som kanskje vil invitere til dialog, fremfor konflikt og negative holdninger, mellom mennesker som er politisk uenige. Vi trenger imidlertid flere nordiske studier, med ulike verktøy og metodiske innganger, for å belyse effekten av og folks opplevelse av slike løsninger og betydningen av faktorer som er spesifikke for den nordiske konteksten, for å bekjempe affektiv polarisering.

Litteratur

- Boxell, L., Gentzkow, M. & Shapiro, J.M. (2020). *Cross-country trends in affective polarization* (No. w26669). National Bureau of Economic Research.
- Druckman, J.N. & Levendusky, M.S. (2019). What Do We Measure When We Measure Affective Polarization? *Public Opinion Quarterly*, 83(1), 114–122. <https://doi.org/10.1093/poq/nfz003>
- Druckman, J.N., Klar, S., Krupnikov, Y., Levendusky, M. & Ryan, J.B. (2021). How affective polarization shapes Americans' political beliefs: A study of response to the COVID-19 pandemic. *Journal of Experimental Political Science*, 8(3), 223–234. <https://doi.org/10.1017/XPS.2020.28>
- Flach Hansen, T. & Kudsk Brink, L. (2019). Eksisterer der et partipolitisk «os og dem»? Et surveyeksperimentelt studie af affektiv polarisering i Danmark. *Økonomi & Politik*, 92(3).
- Gidron, N., Adams, J. & Horne, W. (2019). Toward a comparative research agenda on affective polarization in mass publics. *APSA Comparative Politics Newsletter*, 29, 30–36.
- Gidron, N., Adams, J. & Horne, W. (2020). *American affective polarization in comparative perspective*. Cambridge University Press.
- Gidron, N., Adams, J. & Horne, W. (2022). Who dislikes whom? Affective polarization between pairs of parties in western democracies. *British Journal of Political Science*, 1–19. <https://doi.org/10.1017/S0007123422000394>
- Hjorth, F.G., Sønderkov, K.M., & Dinesen, P.T. (2019). Affektiv Polarisering i Danmark: Et Listeeksperiment om Social Distance til Politiske Modstandere. *Økonomi & Politik*, 92(3).
- Hobolt, S.B., Leeper, T.J. & Tilley, J. (2021). Divided by the vote: Affective polarization in the wake of the Brexit referendum. *British Journal of Political Science*, 51(4), 1476–1493. <https://doi.org/10.1017/S0007123420000125>
- Huddy, L. & Yair, O. (2021). Reducing affective polarization: Warm group relations or policy compromise?. *Political Psychology*, 42(2), 291–309. <https://doi.org/10.1111/pops.12699>
- Iyengar, S., Lelkes, Y., Levendusky, M., Malhotra, N. & Westwood, S.J. (2019). The Origins and Consequences of Affective Polarization in the United States. *Annual Review of Political Science*, 22(1), 129–146.
- Iyengar, S., Sood, G. & Lelkes, Y. (2012). Affect, not ideology. *Public Opinion Quarterly*, 76(3), 405–431. <https://doi.org/10.1093/poq/nfs038>
- Iyengar, S. & Westwood, S.J. (2015). Fear and Loathing Across Party Lines: New Evidence on Group Polarization. *American Journal of Political Science*, 59(3), 690–707. <https://doi.org/10.1111/ajps.12152>
- Kawecki, D. (2022). End of consensus? Ideology, partisan identity, and affective polarization in Finland 2003–2019. *Scandinavian Political Studies*, 45, 478–503. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12238>

1. <https://videnskab.dk/kultur-samfund/forskere-foer-ozlems-ted-talk-dialogkaffe-nedbryder-fordomme/>

- Kekkonen, A. & Ylä-Anttila, T. (2021). Affective blocs: Understanding affective polarization in multiparty systems. *Electoral Studies*, 72, 102367. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2021.102367>
- Kekkonen, A., Suuronen, A., Kawecki, D., & Strandberg, K. (2022). Puzzles in affective polarization research: Party attitudes, partisan social distance, and multiple party identification. *Frontiers in Political Science*, 4. <https://doi.org/10.3389/fpos.2022.920567>
- Knudsen, E. (2021). Affective polarization in multiparty systems? Comparing affective polarization towards voters and parties in Norway and the United States. *Scandinavian Political Studies*, 44(1), 34–44. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12186>
- Kreiss, D. & McGregor, S.C. (2023). A review and provocation: On polarization and platforms. *New Media & Society*, <https://doi.org/10.1177/14614448231161880>
- Levendusky, M.S. & Malhotra, N. (2016). (Mis)Perceptions of Partisan Polarization in the American Public. *Public Opinion Quarterly*, 80, 387–391. <https://doi.org/10.1093/poq/nfv045>
- Oscarsson, H., Bergman, T., Bergström, A. & Hellström, J. (2021). Demokratirådets rapport 2021?: polariseringen i Sverige. Hentet fra: <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:umu:diva-181855>
- Reiljan, A. (2020). 'Fear and loathing across party lines' (also) in Europe: Affective polarisation in European party systems. *European Journal of Political Research*, 59(2), 376–396. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12351>
- Reiljan, A. & Ryan, A. (2021). Ideological tripolarization, partisan tribalism and institutional trust: The foundations of affective polarization in the Swedish multiparty system. *Scandinavian Political Studies*, 44(2), 195–219. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12194>
- Ryan, A. (2023). Exploring differences in affective polarization between the Nordic countries. *Scandinavian Political Studies*, 1– 23. <https://doi.org/10.1111/1467-9477.12244>
- Renström, E. A., Bäck, H., & Schmeisser, Y. (2020). Vi ogillar olika. Om affektiv polarisering bland svenska väljare. I U. Andersson, A. Carlander & P. Öhberg (red.), *Regntunga skyar* (s. 427–444). University of Gothenburg.
- Tajfel, H. (1981). *Human Groups and Social Categories*. Cambridge University Press.
- Wagner, M. (2021). Affective polarization in multiparty systems. *Electoral Studies*, 69, 102199. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2020.102199>
- Westwood, S. J., Iyengar, S., Walgrave, S., Leonisio, R., Miller, L. & Strijbis, O. (2018). The tie that divides: Cross-national evidence of the primacy of partyism. *European Journal of Political Research*, 57(2), 333–354.